

TANULMÁNY

SIPOS GÉZA

A KISZ ZÁSZLÓBONTÁSA SZEGEDEN

(Befejező rész)

A középiskolások a Diákszövetség megalakítását november 5-re tervezték, erre a napra hirdették meg alakuló gyűléseiket. A Radnóti Miklós (akkor Klauzál Gábor) gimnázium diákjai indították a szervezést a többi középiskolában is. A szervezet programjának kidolgozásához is ők kezdtek hozzá. A november 5-re tervezett alakuló gyűlések a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány megalakulása következtében elmaradtak. Ezenkívül az ellenforradalmi események következtében az oktatás szüneteltetése és a gyülekezési tilalom is akadályozta a szervezkedést. A Diákszövetség szervezésére néhány diák — többségükben a mai Radnóti Miklós gimnázium akkori tanulói — (de más iskolák képviselőiből is) szervező testületet alakítottak, akik rendszeresen összejöttek az első időkben (decemberben) lakásokon, majd az időközben megalakult ideiglenes, később MEFESZ Intéző Bizottság javaslatára (hogy az ellenőrzésük is könnyebben történjen) a szakszervezeti székházban levő IB helyiségében. Nézetük először párt- és kormányellenesek, szocializmusellenesek voltak. Voltak közöttük józanabb elemek is, de összejöveteleiken lényegében a nyíltan szocializmusellenes hangadók véleménye érvényesült. Idejüket tervezgetéssel, program és szervezeti elvek kidolgozásával töltötték. (Cs. G. visszaemlékezése.)

A szegedi általános és középiskolákban az oktatás 1956. november 20-án kezdődött meg, azonban a diákok deportálásával ijesztgető különböző rémhírek jelentős hiányzásokhoz vezettek. A hiányzások november 28-án megszűntek, s a tanítás rendes keretek között megindult. Lényegében decemberben került sor a Radnóti Miklós gimnáziumban a Diákszövetség már korábban tervbe vett első szervezetének megalakulására. Az alakulásra meghívták a többi középiskola küldöttségét is. Négy-öt középiskola küldöttsége meg is jelent, s az általuk képviselt iskolákban később szintén megalakult a szövetség. (Tömörkény gimnázium, Gépipari Technikum, Ságvári (akkor Hunyadi) gimnázium.) A Radnóti gimnázium alakuló ülésén városi vezetőséget is választottak, amelynek többsége és maga a vezető is a Radnóti gimnázium tanulóiból került ki. Ezen a gyűlésen szervezeti szabályzat és program kidolgozását vették tervbe. Kinyilvánították, hogy szervezetük párttól és kormánytól független, megnyilvánulásai nyíltan szocializmusellenesek voltak. Az alakuló ülésen részt vett a MEFESZ két küldötte is, akik tanácsokkal látták el „testvérszervezetük”-et, ez a „testvériség” állásfoglalásaikban is tükröződik. A diákszervezet vezetője Veres Péter III. osztályos gimnáziumi tanuló lett, aki nyíltan ellenségesen viseltetett a szocializmus elveivel szemben. (Apja is tevékenyen részt vett az ellenforradalmi eseményekben.)

A Diákszövetség budapesti központjával csak 1957 január elején kerültek kapcsolatba. Ezt követően a szövetség szervezésére a Diákszövetség központja kommunista szervezőt (Deák B.) küldött Szegedre, aki az MSZMP Városi Intéző Bizottságával szorosan együttműködve kezdte meg munkáját. Az első lépés — a párthoz és kormányhoz hű fiatalok beküldése különböző iskolákból a Diákszövetség városi vezetőségébe — helyesnek bizonyult. Így a vezetőséget sikerült vitafórummá változtatni, és biztosítani ebben a józan erők túlsúlyát.

Ezzel egy időben sikerült a már megalakult középiskolások alapszervezetek vezetésében is pozitív változást kieszközölni. Az újonnan alakuló szervezetek vezetése már a szocializmust, a pártot és a kormányt támogató fiatalok kezébe került.

Februárban ért Szegedre a Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége (MDNSZ) vitaindító levele (megyei archívum), amelyben többek között a következőket olvashatjuk:

„... A tudományos szocializmus gondolatának immár évszázados története van. Mi a magunk részéről ehhez a gondolathoz fűzzük a termelőeszközök társadalmi tulajdonát, az életszínvonal fokozását, a munkásosztály hatalmát, a dolgozó pa-

rasztság valóságos felemelkedésének útját. Hisszük és valljuk, hogy mindez csak egységes, a munkásosztály és a nép bizalmát élvező párttal valósítható meg. Természetesen vannak olyanok, akik ezt tagadják. Vannak, akik úgy gondolják, hogy a nép legjobbjából álló pártot iránymutatás tekintetében helyettesíthetik a nyugati rádióállomások, a külföldre távozott magyarok, az amerikai imperialisták által pénzelt emigráns szervezetek. Szerintünk ennek az országnak igazi gondjait és bajait csak azok tudják a legjobban, akik saját bőrükön érzik, és akik részt akarnak vállalni a bajok kijavításában.”

Ebben a levélben a Diákszövetség központja már egyértelműen állást foglal a párt és a kormány célkitűzései mellett, s ez nagyon elősegítette, hogy a szövetség szervezeteiben a józanabb progresszív erők kerüljenek előtérbe, ami viszont megteremtette a lehetőségét annak, hogy minden iskolában a kommunista szülők gyerekei kapjanak megbízatást a szervezetek létrehozására és vezetésére. A kommunista tanárok, igazgatók a diákvezetőknek jelentős segítséget nyújtottak. A megváltozott erőviszonyok, az egyre egészségesebb légkör, a tisztulás folyamatosan a párt- és kormányellenes elemek távozását eredményezte, melynek következtében megindult a pozitív fejlődés, tisztulás a Diákszövetség szervezeteiben, amely végső soron előkészítette a fiatalokat az egységes ifjúsági szervezet, a KISZ megalakítására.

Az MSZMP ekkor már komoly erőt képviselt a város politikai életében. 1957. január 5-én a helyi lap 80 MSZMP-szervezetről, 1700 párttagról ad hírt. Ezt követően is egymás után alakulnak a párt helyi szervei, munkájuk és felvilágosító tevékenységük nyomán mindenütt meggyorsult a kibontakozás, az általános konzolidáció. A kommunista pedagógusok már aktívan segítik a Diákszövetség munkáját, bár az iskolákban még nem működik MSZMP-alapszervezet. (A kevés taglétszám miatt csak városi összevont pedagógusszervezet dolgozik.) Emellett még ebben a szervezetben is sok téves, ellenséges, tisztázatlan nézetet is találkoznak. Erre mutat az 1957. február 16-i pedagógus aktívaülés egy néhány megnyilvánulása, amely nézetek természetesen hatottak és tükröződtek a diákok között is (Szegedi Néplap 1957. II. 17.).

A KISZ zászlóbontása új helyzetet teremtett a középiskolákban, amely után a tanulók legöntudatosabbjai egymás után kezdték meg a KISZ létrehozását, aminek reakciójaként viszont bizonyos beáramlás indult a Diákszövetségbe azok részéről, akik nem értettek egyet a KISZ létrejöttével. Ez a helyzet feszültséghez vezetett volna, aminek a kiéleződését az egyesülés, illetve feltételének megteremtése vezethette le. Azt az elképzelést, hogy jöjjön létre a KISZ, de maradjanak meg a régezszervezetek is, az élet módosította, és a Diákszövetség hamarosan (1957 április) kimondta a KISZ-szel való egyesülést. A Diákszövetség központja úgy határozott, hogy programja mint a KISZ középiskolás programja kerüljön megvalósításra. Az MDNSZ Országos Elnökség Szegedre küldött levele, mellyel a szegedi tapasztalatok is teljesen megegyeznek, többek között a következőket tartalmazza:

„...A Központi Bizottság KISZ-ről szóló határozatának megjelenése után kialakult bonyolult helyzetet mérlegelve a középiskolákban arra az elhatározásra jutottunk, hogy rövid időn belül meg kell valósítani a KISZ-szel való egyesülésünket. Ezt az elhatározásunkat indokolja:

- 1. Egy egész sor iskolában megindult a KISZ-szervezetek létrehozása.*
- 2. A KISZ ellentétéért bizonyos beáramlás indult meg a Diákszövetségbe...*

... Ennek érdekében törekednünk kell arra, hogy a legjobb diákokat valamennyi középiskolában a KISZ-be tömörítsük, a magukat diákszövetségi tagoknak számító diákokat egyéni elbírálás alapján felvegyük a KISZ-be.” (D. B. tulajdonában.)

A KISZ-ről szóló határozat megjelenése után tehát sorra alakultak meg a középiskolákban is a KISZ szervezetei, a Diákszövetség tagjai többsége kérte felvételét a KISZ-be, akiket fel is vettek, hisz semmi sem választotta el őket a KISZ célkitűzéseitől. 1957 nyarán Szeged mind a 14 középiskolájában már létrejött a KISZ, aminek következtében a Diákszövetség beszüntette működését. A Diákszövetség tagságát tekintve egyébként sem volt népes szervezet, Szegeden mindössze kb. 400 taggal rendelkezett.

A Tudományegyetemen és a Pedagógiai Főiskolán az oktatás már 1957. január 14-én, az Orvosegyetemen január 21-én megkezdődött. Az egyetemeken megindult a kommunisták szervezése, s mindkét egyetemen és főiskolán már decemberben működött az MSZMP.

November 4-e után a kommunista fiatalok is mindhárom felsőoktatási intézményben munkához láttak. Az ellenforradalmi MEFESZ vezetőinek egy része szétfuttott, látva, hogy a hatalom kérdése eldőlt, ellenforradalmi próbálkozásaik

kudarcot vallottak. A megmaradt erőket a kommunista fiatalok szívós munkával lépésről lépésre háttérbe kényszerítették, s végül kiszorították őket a vezetésből. Az egyetemi MSZMP szervezetei komoly figyelmet fordítottak a MEFESZ átalakítására. Munkájuk eredményeként november 4-e után a MEFESZ már csak elnevezésében volt azonos az októberben létrejött szervezettel, decemberben már szilárd kommunista vezetés alatt dolgozott. Segítette az egyetemen az élet megindulását, az oktatás megkezdését, a rend és nyugalom helyreállítását. Az ellenforradalmi elemek eltávolítása az oktatók és a hallgatók közül tovább segítette a kibontakozást, kihúzta a talajt azok alól, akik még ellenforradalmi zavarkeltésre készültek. A MEFESZ segítette az egyetemi ifjúság között végzett politikai munkában, előadásokat rendezett, a sport- és kultúrélet megindításán dolgozott. A KISZ zászlóbontásakor — március 21-én — a Tudományegyetemen, 22-én az Orvosegyetemen és valamivel később a Pedagógiai Főiskolán is megalakult a KISZ. A KISZ megalakulását a fiatalok egy része helyesléssel fogadta, és munkájában támogatta. A KISZ mellett még a MEFESZ is működött az egyetemeken, sőt szervezeteibe szintén bizonyos beáramlás indult meg a KISZ ellenzéseként. A KISZ azonban — bár ekkor még kis létszámú volt — határozott állásfoglalásával, világos célkitűzéseivel rövid idő alatt tekintélyt szerzett magának. A MEFESZ ennek következtében fokozatosan beszüntette működését, tagjainak jó része kérte felvételét a KISZ-be, mivel annak célkitűzéseivel egyetértett. Az egyetemi KISZ-szervezetek ekkor még kis taglétszámát az magyarázza, hogy a vezetők túlzott követelményeket támasztottak a felvételeknél, elzárkóztak sok arra érdemes fiatal befogadása elől. Később ez a merevség feloldódott, és pl. 1957. május 18-án 14 diákszervezet (köztük az egyetemek) 442 tagot számláltak.

A KISZ ZÁSZLÓBONTÁSA

A különböző rétegszervezetek megalakítása közben tehát már számos üzemben és intézményben felmerült a fiatalok közt a Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozásának gondolata. Világos, egyértelmű állásfoglalást követeltek alapvető politikai kérdésekben. A különböző rétegszervezetek vezetésében ekkor már többségben kommunista fiatalokat találunk. Ez meglátszik a MAFISZ-, az MDNSZ- és a MEFESZ-szervezetek programjában, állásfoglalásaiban is. Ugyanakkor az MSZMP szervezetei tevékenységének hatása is érződik már az üzemek, intézmények, egyetemi ifjúsági szervezetek munkáján. Az MSZMP megyei titkárainak és ifjúsági titkárainak március első napjaiban megrendezett budapesti értekezlete után — melyet a KISZ létrehozása ügyében hívtak egybe — különösen aktívvá váltak a kommunista és ezekhez közel álló fiatalok tanácskozásai, hogy legyen-e s milyen legyen a KISZ?

A KISZ megalakítása gondolatának jegyében került sor Szegeden március 8-án a fiatal kommunisták tanácskozására a Kálvin téri párházban, melyet az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottság hívott egybe. A tanácskozáson mintegy 80 fiatal vett részt. Részt vettek a MAFISZ, a MEFESZ, MDNSZ városi és alapszervezeti vezetői is. A vitaindító előadást Szendrői Sándor, az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága Ifjúsági Titkárságának kiküldötte tartotta. Többek között ezeket mondta: „Ezekben a napokban a magyar ifjúsági mozgalom döntő szakaszához érkezünk el, amely hosszú időre meghatározza a párt ifjúsági politikáját, egész munkáját ezen a területen. Most legfőbb feladatunk: világos, egyértelmű, eszmei-politikai célokot tűzni az ifjúsági mozgalom elé. Ilyen helyzetben csak úgy lehet előrehaladni az ifjúsági mozgalom terén is, ha az eszmei tisztaság talaján tömöríteni tudjuk a baloldalt: leválasztani a forradalmi erőket az ellenforradalomról, s majd később megnyerni az ifjúság nagyobbik részét is...” (Szegedi Néplap 1957. március 10.)

A tanácskozáson részt vevő fiatalok közül 22-en szölköztek hozzá, a rétegszervezetek képviselői is lelkesedéssel fogadták a KISZ megalakításának gondolatát, s a KISZ mellett foglaltak állást.

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség megalakításáról szóló párthatározat megjelenéséig több helyen folyt még beszélgetés és tanácskozás a KISZ-ről. A fiatalok általában várakozással néztek a KISZ megalakítása elé. Ilyen helyzetben került sor arra, hogy az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága március 11-én meghozza döntését a KISZ létrehozására.

A határozat nyílt, világos, egyértelmű állásfoglalása jó hatást keltett, állásfoglalásra készítette az ifjúságot is. Az MSZMP határozatában a következőket olvashatjuk:

...A DÍSZ felbomlása folyamán és azt követően több ifjúsági szövetség jött létre. Jelenleg működik a Magyar Forradalmi Ifjúságunk Szövetség, az Egységes Parasztiifjúság Országos Szövetsége, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egy-

séges Szövetsége és a Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége. Ezeknek a szervezeteknek létrejöttével egyidejűleg az ellenség nagy erőfeszítéseibe kezdett annak érdekében, hogy a szervezetek vezetését kezébe kaparintsa. A szocializmushoz valóban hű fiatalok a támadásokat visszaverték, és befolyásukat mindjobban erősítik. A külföldi és belföldi ellenforradalmi erők továbbra is mindent elkövetnek, hogy az ifjúsági szervezetek körében befolyásukat érvényesítsék. Ez ellen küzdeni minden ifjú kommunista, minden népéhez hű fiatal feladata. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága az ifjúsági szervezetek eredményei ellenére nem tartja kielégítőnek az ifjúsági mozgalom jelenlegi állapotát. Ezért szükségesnek tartja — a magyar ifjúság szocialista egységének megteremtése, a magyar ifjúság kommunista nevelésének elősegítése és a párt utánpótlásának biztosítása érdekében — a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozását.

Az MSZMP Központi Bizottsága helyesli, hogy a KISZ mellett más ifjúsági szervezetek is működjenek. A kommunista fiatalok, a KISZ tagjai dolgozzanak az egyes ifjúsági, érdekvédelmi, sport- és kulturális szervezetekben, segítsék azok tevékenységét, fejlődését. A KISZ tagjai a különböző ifjúsági szervezetekben végzett jó munkájukkal, eszmei meggyőzéssel segítsék elő annak a távolabbi célkitűzésnek a megvalósítását, hogy maga a KISZ az ifjúság túlnyomó többségének bizalmát és támogatását megnyerve, az egész magyar ifjúság egységes politikai szervezetévé válhasson."

A világos beszéd, a világos cél, az MSZMP politikája, a Munkás-Paraszt Kormány munkája nyomán előrehaladó konszolidáció, a felvilágosító szó az üzemekben, az intézményekben működő pártszervek felvilágosító munkája nagy hatással volt az ifjúságra. Az ellenforradalom igazi arcának, az árulás tényeinek megmutatása, a mérhetetlen károk — melyeket a sztrájkok, fosztogatások okoztak — tényekkel való érzékeltetése mind világosabbá tették az emberek előtt, hogy mint használták fel a megtévesztett fiatalokat az ellenforradalom sötét erői aljas országromboló céljaikra. Világossá kezdett válni, mit jelentett a Szovjetunió segítségével, hogy segítsége nélkül a magyar nép mit veszthetett volna, mit veszthetett volna az ifjúság. A felélénkült politikai munka és a tények mind alaposabb megismerése gyorsan jőzanították ki az ifjúsági tömegeket.

A határozat megjelenése után azonnal megalakult a KISZ Ideiglenes Városi Szervező Bizottsága Szegeden is 13 taggal, amely az ekkor már helyes irányban működő rétegszervezetek vezetőit is magába foglalta. (Sipos G., Andrassy L., Deák B., Balassy S., Kovács A., Szél É., Czikora S., Szabó L., Kuczik I., Varga P., Külüs S.-né, Sági P. ...)

A Szervező Bizottság megalakulását követően azonnal hozzáfogott a munkához. Munkája eredményeként s a KISZ népszerűsége folytán március 21-én, a Tanácsköztársaság 38. évfordulóján Szegeden nyolc helyen, négy nagyüzemben (Ruhagyár, Textilművek, Újszegedi Kender, Gyufagyár) és a Tudományegyetemen ünnepélyesen zászlót bontott a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség. (Szegedi Néplap, 1957. március 21., 23., 24., 29.)

A KISZ megalakulásával az ifjúság figyelme az új szervezet felé fordult. A kommunista fiatalok, különösen a munkásifjúság legjobbjai körében lelkesedést váltott ki, az egyetemi és diákfiatalok egy része is örömmel és bizakodással tekintett az új szervezetre. A munkás- és tanulóifjúság többsége azonban még a várakozás álláspontjára helyezkedett. Voltak, akik viszolyogva, sőt ellenségesen fogadták az egységes szervezetet. Még a kommunista fiataloknál is találtunk aggódó nézeteket. Féltek a KISZ elszigetelődésétől, féltek, hogy az ifjúság tömegei nem fogják támogatni a KISZ-t, hanem a KISZ mellett meglévő rétegszervezetekbe áramlanak be, s igyekeznek e szervezeteket jobbra tolni. Bizonyos fokú beáramlás meg is indult átmenetileg az MDNSZ- és MEFESZ-szervezetekbe, s a jobbra tolódás veszélye is fennállt, de megfelelő politikával ezt sikerült leszerelni.

„Pezsdülő KISZ-élet” címmel a Szegedi Néplap 1957. április 10-i számában már a következőket olvashatjuk:

„...Szegeden sorra alakulnak a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség helyi szervezetei. Eddig városunkban 27 KISZ-szervezet működik, és a tagság száma meghaladja a hatszázat. A KISZ a párt tömegszervezete. Tagjai önként vállalják az MSZMP népérdekéért való határozatait végrehajtásának segítségét. Részt vesznek a politikai, gazdasági és kulturális életben. Egyik legfőbb feladata a KISZ-nek, hogy segítse az ifjúság marxista—leninista nevelését, elmélyítse a fiatalokban az igazi hazafiság, a proletár internacionalizmus tudatát. Ezzel együtt nagy gonddal törődik az ifjúság kulturális, szórakozási igényeinek kielégítésével.

Mindezeknek megfelelően dolgozta ki a KISZ Szeged Városi Szervező Bizottsága gazdag és változatos programját...”

A KISZ megnövekedett befolyását, szervezeti életének sohasem tapasztalt fel-lendülését mutatja, hogy az MSZMP városi nagygyűlésén, amelyet április 14-én a Klauzál téren rendezett meg, a KISZ már mint szervezett erő vonult fel, s a rossz időjárás ellenére a KISZ zászlai alatt mintegy ezer fiatal tüntetett a párt, a KISZ és a munkáshatalom mellett. A szervezeten felvonulók száma május 1-re már majdnem megduplázódott, több mint másfélezer fiatal vett részt a Széchenyi téri nagygyűlésen, s köztük már egy százfős csoport a KISZ egyenruhájában. A politikai felvilágosító munka következményeként a már meglévő szervezetek eredményei egyre népszerűbbé tették a KISZ-t, s alig két hónappal a KISZ zászlóbontása után (május 18-án) már 59 alapszervezetben 1500 fiatalot találunk. Ebből

24 üzemi szervezet	610 taggal
6 hivatali szervezet	100 taggal
14 iskolai szervezet	442 taggal
3 fegyveres szervezet	110 taggal
6 kereskedelmi szervezet	120 taggal
3 közlekedési szervezet	62 taggal
2 területi szervezet	30 taggal
1 mezőgazdasági szervezet	18 taggal

E számok azonban nem tükrözik eléggé hűségeen a KISZ befolyását. Hatás-köre ennél sokkal több fiatalra kiterjed, olyanokra is, akik még nem jutottak el a belépésig, de szimpatizáltak a KISZ-szel. A KISZ-szervezetek többségének élén (59 szervezetből 42) párttag áll. Ezek a helyi MSZMP vezetőségének is tagjai. A többi szervezet vezetői is közel állnak a párthoz.

SZÍNES, SOKRÉTŰ PROGRAM

Az ellenforradalomban vállalt szerepének eltűzéséből fakadó, az ifjúsággal szembeni elfogultság ezekben a napokban még élénken él az emberekben. A KISZ tagfelvételeknél ezért is igen szigorú a mérce, sok helyen magas követelményt állítanak a jelentkezőkkel szemben. Több szervezetben csak kész kommunistákat akartak felvenni. Sok, arra érdemes fiatal, akinek a KISZ-ben lenne a helye, távol tartanak a szervezeteiktől. Tévesen értelmezik a KISZ jellegét, szerepét. Ez magyarázza a taglétszám ilyen mértékű alakulását. Nagyobb üzemeinkben is igen kicsi a KISZ taglétszáma, ami bizonyos fokú szektás elzárkózásra mutat. (A Textilművekben 17, a Szegedi Kendergyárban 20 főt számlál a KISZ. Kisebb üzemekben, mint a Gyufagyár 21, vagy a Hangszerkészítő Vállalat 18 fő a KISZ taglétszáma.) A középiskolák és a tudományegyetem egyes kari KISZ-szervezeteinél is megfigyelhető bizonyos elzárkózás és felvételeket elodázó törekvés. A Városi Szervező Bizottság igyekszik ezt feloldani. Erre utal munkatervének ez a kitétele:

„A város területén létrejött KISZ-alapszervezeteknek alapos, körültekintő munkával növelniük kell tömegbefolyásukat a párthoz közel álló fiatalok körében.”

A Városi Szervező Bizottság felismerve a problémákat, a szervező munka további segítése érdekében április 24—26 között 3 napos titkári tanfolyamon tisztázza a KISZ célját, jellegét, feladatait, melynek hatása érződik a további munkában. Az új ifjúsági szervezet célkitűzéseit, friss mozgalmi módszereit, színes, sokrétű programját mintegy sürítve mutatja meg e 3 napos titkári tanfolyam tématerve. (Íme kivonatolva néhány program:

Első nap: Előadás az időszzerű belpolitikai kérdésekről, — vita az előadás anyagából, — kirándulás a Fehértóhoz (énektanulás, játék, szalonnasütés).

Második nap: Előadás „A KISZ jellege és célkitűzései, fontosabb szervezeti elvei” címmel, — vita és tapasztalatcsere, — előadás az ellenforradalmi eseményekről, filmvetítés az ellenforradalom napjairól.

Harmadik nap: Tájékoztató a legközelebbi feladatokról (szervezeti élet, május 1-i felkészülés, sport, kultúrfeladatok, VIT-előkészületek, filmklub stb.), irodalmi ankét; találkozás a város kommunista íróival, kiállítás megtekintése, klubest.

A tanfolyam után az új szervezetek alakulása, új tagok felvétele meggyorsul, azonban az elzárkózás még nem oldódik fel mindenütt, szívós, állandó munkát igényel, amíg a KISZ valóban az ifjúság széles szervezetévé válik.

A Szervező Bizottság kéthetenként rendszeresen tanácskozik az alapszervezetek vezetőivel, a helyszínen segíti az alapszervezet munkáját. Ez meggyorsítja a kezdeti nehézségek leküzdését, s bár a lehetőségek korlátozottak (helyiség, sport- és kulturális lehetőségek hiánya nehezíti a munkát), hamarosan eleven, sokszínű élet bontakozik ki. A szervezetek programjában ekkor már baráti találkozók szerepel-

nek az ideiglenesen Szegeden állomásozó szovjet harcosokkal. (Áprilisban 8 helyen rendezik meg üzemekben: Szegedi Kender, Jutafonó, Gyufagyár, Ruhagyár, Újszegedi Kender, Konzervgyár, Falemezgyár, Szalámigyár.) E találkozók, melyen nemcsak a fiatalok, hanem az üzem dolgozói közül sokan részt vettek, igen barátságos, hangulatos légkörben zajlottak le, és nagyban hozzájárultak a két nép barátságának elmélyítéséhez (Szegedi Néplap 1957. ápr. 29., 30.) A KISZ-szervezetekben újjáéledt a munkaverseny-mozgalom, melynek a VIT-re való készülés komoly lendületet adott. A ruhagyári fiatalok versenyre hívják Szeged ifjúmunkásait: „*A verseny célja — írják felhívásukban —, hogy megjavítsuk városunkban az ellenforradalom következtében meglazult termelési, minőségi és technológiai fegyelmet.*” (Dél-Magyarország, 1957. máj. 26.)

A ruhagyári fiatalok versenymozgalmához számos üzem fiataljai csatlakoztak, több üzemben VIT-műszakokat tartottak. (Hangszerkészítő Vállalatnál, Újszegedi Kendergyárban stb.) A Ruhagyárban júniusban már 350 fiatal vesz részt a versenyben. Megindul az exportbrigádok versenye, melynek kezdeményezői a Szegedi Kender fiataljai. Ifjúsági műszakok, szalagok alakulásáról, takarékosági mozgalom sikereiről olvashatunk számos tudósítást a Dél-Magyarország ekkori számaiban. Igen gazdag a KISZ politikai programja. Előadásokat tartanak a KISZ célkitűzéseiről, az ellenforradalmi események tanulságairól, nemzetközi kérdésekről. Vitaesteket, kérdezz-felelek délutánokat rendeznek. És ekkor már szerveződik a KISZ-oktatás. A vezetők egy része az MSZMP által szervezett oktatásba kapcsolódik be, az üzemi és középiskolai fiatalok számára a KISZ az Ifjúsági Akadémia előadássorozatát hirdette meg, színes sport-, kulturális program alakul ki a szervezetekben, kirándulások, táborozások, országjárás szerepel a KISZ nyári programjában. A KISZ május 26-án vonzó programmal megrendezi a gyermeknapot, majd a moszkvai VIT tiszteletére július 21-én nagyszabású, színes Ifjúsági Találkozó-ját. A találkozó alkalmából tartott ifjúsági nagygyűlésen már jórészt a KISZ egyenruhájában ötezer fiatal vett részt. A mellékrendvényeken: a repülőnapon, a karneválon körülbelül negyvenezer ember szórakozott, s valóságos VIT-hangulat uralkodott a városban. Ezek a rendezvények mutatták a KISZ népszerűségét, növekvő befolyását, bizonyítva, hogy a szegedi ifjúság elismeri és követi a KISZ-t. (Dél-Magyarország, 1957 júliusi száma.)

A KISZ eredményes tevékenységének következtében a rétegszervezetek 1957 májusában beszűntették működésüket. Az Orvosegyetemi MEFESZ május 22-én a Dél-Magyarországon keresztül közli feloszlását. A levélben az alábbiakat olvashatjuk: „... a Szegedi Orvostudományi Egyetem MEFESZ Intéző Bizottsága elhatározta a MEFESZ feloszlását. A bizottság tagjai a továbbiakban a KISZ-szervezetben kívánnak dolgozni.

Ezúton is felhívjuk az egyetemi ifjúságot, hogy kövessék példánkat, tömörüljenek a párt egységes ifjúsági szervezetébe, s jelentkezzenek a KISZ tagjai sorába, amely valóban az egyetemi ifjúság érdekeit is képviseli.”

1957 májusára tehát már lezárult az ifjúsági rétegszervezetek egymástól külön álló mozgalmi tevékenysége, a KISZ megerősödésével automatikusan felszámolódtak, illetve beleolvadtak a KISZ-be, amelynek kezdeti — a szervezetét létrehozó — időszaka is befejeződött és következett a belső szervezeti élet megerősítéséért folyó munka.

AZ ÚTTÖRŐSZERVEZET MEGÚJULÁSA

A KISZ szervezésével párhuzamosan, ugyanebben az időben egyre erőteljesebben hallatja szavát a KISZ gyermekszervezete, az *Úttörő Szövetség* is.

A gyermekek és a felnőttek által egyaránt kedvelt mozgalmat, az Úttörő Szövetséget sem kímélte az ellenforradalom támadása. Kihaszánlva, hogy az 1956-ot közvetlen megelőző években itt is jelentkeztek a párt szematikusság és dogmatikus irányító munkája következtében a látványos eredményekre való törekvés és a formalizmus jegyei, a mozgalom teljes felszámolására, szervezeteinek szétzilálására törekedtek. 1956 október legvégén és november első napjaiban egymás után hangzottak el a rádióban a felhívások: „Cserkész tisztek, jelentkezzenek!” Mint az ifjúsági mozgalom más területein, itt is néhány nap leforgása alatt kialakult a jobboldal teljes zászlobontása. Az úttörőmozgalom központi szervei lényegében önmaguk mondták ki megszűnésüket azáltal, hogy a szervezetek irányítását teljesen leállították, és az ellenforradalmi események alatt az úttörőszervezeteket magukra hagyták.

Hogy az úttörőszervezet az ellenforradalom idején Szegeden megszűnt volna, arról tulajdonképpen nem lehet beszélni. Egyrészt nagyon sok úttörőcsapatban a

szervezeti keretek mindvégig megmaradtak (pl. petőfitelepi iskola), másrészt szervezeti életüket az iskolai oktatás megkezdése után lényegében különösebb változtatás nélkül tovább folytatták. Igaz, hogy ezt követően jó néhány helyen az úttörő-nyakkendőt viselő pájtásokat a felbízott gyermekek és felnőtt ellenforradalmi elemek inzultálták. (Még tragikus kimenetelű eseményekre is sor került volna, ha egyes iskolákban időben nem sikerül ezt megakadályozni. Mint ahogyan ezt utóbb legtöbb esetben a vizsgálat kiderítette, az ilyen cselekedetek mögött többnyire ellenséges beállítottságú szülő vagy pedagógus állt.

Az úttörő szervezeti munka folyamatosságát az is bizonyítja, hogy a szegedi Úttörőház az ellenforradalom időszakában egy napig sem zárta be kapuit. A pájtások még az ellenforradalom által okozott iskolai szünetben is szinte minden rendezvényen részt vettek, a szakköri foglalkozásokat és az úttörőház könyvtárát szorgalmasan látogatták.

Az Úttörőháznak pozitív szerepe volt abban is, hogy együtt tartotta azokat a pedagógusokat, akik korábban úttörővezetők voltak. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy Szeged városában folyamatosnak lehet tekinteni az úttörővezetés munkáját az ellenforradalom időszakában is, és e vezetésen belül mindenkor tartotta magát egy olyan pedagógus kommunista csoport, amely kapcsolatban állt a városi pártszervezettel is, és figyelemmel kísérte a párt ifjúsági politikájának kibontakozását. (P. Gy. szóbeli visszaemlékezése.)

Mint korabeli dokumentumokból kiderül, decemberben országos kísérlet történt az úttörőmozgalom „átmentésére”. Ezt bizonyítja az „Őrszemcsapatok Szövetsége”-nek megalakítását bejelentő dokumentum (1957. dec. 10.), amely többek között a következőket tartalmazza:

„... E cél elérése érdekében a Magyar Őrszemcsapatok Szövetsége fel kívánja használni az eddig működött gyermekszervezetek helyes tapasztalatait, mindenekelőtt az Úttörő Szervezet helyes célkitűzéseit.” ... „A szövetség olyan fiatalokat nevel, akik mindig készen állnak hazájuk, a független, demokratikus, szocializmust építő Magyar Népköztársaság megvédésére.”

Az Őrszemcsapatok Szövetségének működési szabálytervezetéből kiderül, hogy alapvetően jó szándékú kezdeményezésről van szó, vagyis megszövegezői alapján véve szocialista gyermekszervezet megalakítását tervezik. A szervezet programjában és működési szabályzattervezetében azonban érződött a bizonytalanság és politikai bátortalanság. Pozitív vonásokat mutat viszont a gyermeki sajátosságok figyelembe vétele, a gyermekek romantikus vágyainak kielégítésére vonatkozó törekvés. Néhány ilyen működési tervezet Szegedre is eljutott, és úttörő-vezetői körökben megvitatásra került. Őrszemcsapat megalakulásáról Szegeden nincs tudomásunk, azonban megyei Intéző Bizottság létrehozásáról hírt ad a Szegedi Néplap 1957. január 9-i száma.

Ezek után került sor egy olyan országos értekezletre, melynek célja az Őrszemcsapatok Szövetségének megalakítása volt. Erre az országos értekezletre több szegedi úttörővezető is meghívást kapott.

Az országos tanácskozás értékelése szempontjából lényeges vonás, hogy ott a párt irányítása, továbbá a progresszív pedagógiai erők hatásaképpen nem az Őrszemcsapatok megalakítása mellett, hanem az úttörőmozgalom további fenntartása mellett döntöttek és foglaltak állást. A szegedi küldöttek ezen az országos értekezleten egyöntetűen az úttörőmozgalom megtartása mellett foglaltak állást. (Pl. Pálfi Gyula) *Állásfoglalásuk lényege:*

— az úttörő-szervezetet hazánkban a korábbi években a társadalom minden rétege elfogadta, és az ország egyik legkedveltebb tömegszervezete volt;

— az úttörőszervezet tulajdonképpen az ellenforradalom időszakában sem szűnt meg tevékenykedni;

— nem az úttörőmozgalmat kell megszüntetni, hanem annak hibáit, a rossz módszereket kell kijavítani.

Lényegében tehát minden amellettt szövelt, hogy az úttörőmozgalmat meg kell tartani. Az országos értekezlet végül is az úttörőszervezet további fenntartása mellett foglalt állást.

1957 tavaszán az első hónapok minden szegedi iskolában az úttörőmozgalom szervezeti és tartalmi munkájának megújítását jelentették. Az iskolás gyermekek és a pedagógusok döntő többsége nyíltan kiállt az úttörőszervezet mellett, mint ahogyan országosan, úgy végső soron Szegeden is ez döntötte el az úttörőszervezet további sorsát.

Természetesen minden nem történt ilyen simán, az úttörőszervezet szegedi megújulásában is voltak viták. A viták főképpen két főkérdés körül csoportosultak:

— szervezeti vonatkozásban: le kell csökkenteni az úttörőszervezet létszámát, és oda csak az általános iskolás korú gyermekek legjobbjait kell bevonni;
— tartalmi vonatkozásban: főképpen a gyermekek romantikus vágyainak ki-elégítésére való törekvés és a tanulás segítésének száműzése volt a vita tárgya.

Ezek a kérdések később az 1957—1958-as években sokszor napirendre kerültek még s ma már ismert, hogy a mozgalomban végső soron milyen elvek kerültek győzelemre.

Miután a legfontosabb helyeken az egységes ifjúsági szervezet, a KISZ létrehozása lényegében befejeződött, a szervező munka után a belső tartalmi kérdések megoldására összpontosulhatott a figyelem. A KISZ Országos Szervező Bizottsága a fiatalok véleménye alapján kidolgozta az ifjúsági rétegeknek megfelelő irányelveket, programokat. Ezzel komoly lépést tett a rétegpolitika megteremtése felé. A programok elemzik a munkás-, középiskolás, egyetemi ifjúság helyzetét, gazdag érvanyaggal bizonyítják a szocialista társadalom fölényét, benne a munkás- és tanulóifjúság megváltozott helyzetét, a 12 év politikai, gazdasági és kulturális eredményeit. A szervezetek belső életének megfelelő politikai programot dolgoznak ki, megszabják az üzemi és tanulóifjúságnak és szervezetüknek, a KISZ-nek szerepét, és emellett gazdag tanulási, szórakozási, sport-, kultúrprogramot adnak. A vitaanyag a fiatalok körében nagy érdeklődést váltott ki, megjelenése után számos javaslattal, elgondolással egészítették ki, majd hozzákezdtek a megvalósításhoz. Ezen belül pl. az egyetemi és középiskolás KISZ-szervezetek komoly szerepet vállaltak a tanulmányi munkában jelentkező kiesés bepótlásában, a tanulás segítésében, az oktatás zavartalanságának biztosításában. Az üzemekben a fiatal KISZ-esek voltak a munkaverseny kezdeményezésének elindítói, amely igen komoly feladatot jelentett, hisz a munkaverseny-mozgalom lejáratására, meggyűlöltetésére az ellenforradalmi elemek mindent elkövettek. Számos kezdeményezés jellemzi a szervezetek munkáját, jelentős ezek közül a „szakma ifjú mestere” mozgalom elindítása.

Az Orvosegyetemen a KISZ kezdeményezésére megalakult az első kollégium, illetve megtörtént a korábbi diákothonnak kollégiummá való átalakítása. (Dél-Magyarország 1957. okt. 15.)

Aktívan foglalkoztak a KISZ-szervezetek az ifjúság érdekvédelmével, külön érdekvédelmi bizottság alakult a városi Szervező Bizottság mellett. Megalakult a Lányok és Fialasszonyok Tanácsa gazdag, sajátos programmal. Megalakult az Ifjúsági Sportbizottság. Ifjúsági Ének- és Táncegyüttes stb. Nap mint nap jelennek meg hírek, tudósítások a Dél-Magyarországban az ifjúsági szövetség gazdag politikai, sport- és kulturális programjáról, a KISZ-élet eredményeiről. (1957. aug. 10., 17., 19., 20.) A lendületet fokozta a moszkvai VIT-re való készülés, amely az egész város ifjúságának ügye lett. A VIT-en a szegedi fiatalokat négyfős küldöttség képviselte, de sokan jutottak ki turistaként is. A küldöttek visszatérve számos beszámolón igyekeztek visszaadni a VIT forró hangulatát.

A KISZ belső szervezeti életének fokozatos erősítése mellett a Városi Bizottság a továbbiakban is merészen vállalkozott az ifjúság nagy tömegeit megmozgató színes, sokrétű programmal rendelkező akciók megszervezésére. Így kétségkívül a KISZ növekvő erejét mutatta az augusztus 20. tiszteletére rendezett programsorozat, ifjúsági karnevál, lampionos felvonulás a Tiszán, KISZ-bál az Újszegedi Vigadóban, amelyek tízezreket gyönyörködtettek, s még többeknek hívták fel a figyelmét a KISZ mozgósító erejére.

A PÁRT SEGÍTSÉGÉVEL, TÁMOGATÁSÁVAL...

A KISZ eredményeit, a gyors talpraállás okát a párt és kormány helyes politikájában, intézkedéseiben, annak következtében beállott nagyarányú politikai aktivitásban is találhatjuk. Az MSZMP-nek a KISZ-be vetett bízalma, a színes, sokrétű szervezeti élet támogatása, az a törekvés és elhatározás, hogy a hibák ne ismétlődhessenek meg, a hibák kijavításában megmutatkozó következetesség meggyőző erővel hat az ifjúságra. Ez a bizonyosság leggyorsabban a munkásifjúság körében terjed, itt láthatjuk először ennek konkrét eredményeit. Hasonló jelenség mutatkozik a diákifjúság között is, habár a kép itt nem egységes, sok még a zavaros nézet az októberi ellenforradalmi események megítélésében is. Az eredmények természetesen az ifjúság legjobbjainak lendületes, fáradhatatlan munkájából is fakadtak. A KISZ megalakulásától kezdve a párt jelentős támogatását, segítségét élvezve, megsokszorozódó akarattal fogtak hozzá a hibák kijavításához, az új szervezet életének megfelelő tartalommal való megtöltéséhez. Az újat akarás igénye a KISZ megalakulásától kezdve serkenti a szervezeteket,

lendületet ad a munkájukhoz, új javaslatok előterjesztésére készíteti őket. E munkát az idősebb korosztályok is támogatják, s ez nem kismértékben hozzájárul a sikerekhez.

A KISZ munkájához új lendületet adott a KISZ I. Országos Értekezletére való készülés. A KISZ ekkori tevékenységéről hű képet ad a KISZ Városi Bizottságának 1957 novemberi jelentése, amely értékeli az országos értekezletre való felkészülés eredményeit. Itt a következőket olvashatjuk:

...„Az alapszervezetek munkája a KISZ-értekezletre való felkészülés időszakában bizonyos lendületet kapott, főként a politikai és politikai jellegű kulturális rendezvények, akciók, valamint a termelőmunka területén elért eredmények a fokmérői ennek.”...

...„Szervezeteink politikai tevékenysége, aktivitása ebben az időszakban megnőtt. A párt-alapszervezetek legtöbb helyen feladatokkal bízták meg a szervezeteinket a november 7-i ünnepség megrendezésében. Számos helyen november 7-e és a KISZ-értekezlet tiszteletére zászlóavató ünnepségeket, ünnepi taggyűléseket, ifjúsági napokat tartottak, magyar—szovjet baráti találkozók, kulturális sportmegmozdulásokkal köszöntötték november 7-ét és az országos értekezletet.

Ez alkalomból ünnepi fogadalmételt rendeztek az újszegedi és a Szegedi Kenderben, a Radnóti gimnáziumban és az Erdészeti Technikumban, valamint a Postaigazgatóság KISZ-szervezeteiben, melyek igen jól sikerültek, s ezek tapasztalatainak felhasználásával rendezzük meg ezeket a többi szervezeteinkben is. A KISZ-szervezetek oktatási munkájában is vannak eredmények. A pártoktatásba bevont fiatalok aránya kielégítőnek mondható, a nagyüzemekben a KISZ-tagság 40—50%-a vesz részt ezeken, gyengébb a részvétel a kisebb üzemeknél és intézményeknél. A központilag és több helyen megszervezett Ifjúsági Akadémia igen nagy népszerűségnek örvend. Ezeken az előadásokon több mint 400 fő vesz rendszeresen részt.”...

...„Üzemi alapszervezeteinkben a KISZ I. Országos Értekezlete és november 7-e tiszteletére munkaversenyt hirdettünk meg, melyet az ünnepségek lezajlása után tovább is folytatunk. Ebben az időszakban szerveztük meg az „Ifjúsági Export” és „KISZ Munkabrigádok” mozgalmát, melyek rövid idő alatt elterjedtek s a verseny során tovább fejlődtek.”... (A KISZ-jelentés, valamint a Dél-Magyarország 1957. szept. 7., 17., okt. 1., 8., 9., 10., 11., 25-i számai.)

A KISZ szervezetei a KISZ I. Országos Értekezletéig kiépültek. Az országos értekezlet előkészítésének időszakában tovább erősödtek a szervezetek taglétszámában, és új szervezetek is alakultak. A KISZ I. Országos Értekezletének időszakában Szegeden 86 alapszervezet működik 3444 taggal.

Ebben az időszakban került sor a nagy létszámú szervezetek decentralizálására a tudományegyetemi, az orvosegyetemi és középiskolai, valamint üzemi szervezeteknél. Élénk érdeklődéssel fogadták a KISZ-szervezetek a vitára bocsátott KISZ Szerkezeti Szabályzattervezetet. Ezzel kapcsolatban több javaslatot is tettek.

A KISZ I. Országos Értekezlete, annak határozatai komoly segítséget adtak a KISZ további munkájához. Az országos értekezletre való készülődés mindenhol jelentős sikereket hozott, mely nagymértékben növelte a KISZ tekintélyét és befolyását is. Új lendületet adott a KISZ munkájához Szegeden is.

Az Országos értekezlet vitái és határozatai megerősítették a szervezeteket, és még kedvezőbb feltételeket teremtettek a KISZ-munkához. Lezárt egy történelmi időszakot, a KISZ létrejöttének időszakát. A KISZ politikai, termelési és kulturális eredményei, 170 ezres taglétszáma mutatja, hogy az MSZMP helyesen hozta meg határozatát a KISZ létrehozására.

Az országos értekezlet határozatai, elvi és gyakorlati útmutatásai, jelszavai hosszú időre meghatározták a KISZ tennivalóit. E határozatok nyomán új sikerek születtek, s további eredményeket értek el a KISZ-szervezetek országosan és Szegeden is.